

การสืบพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครอง เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย*

The Examination of Expert Witness in Administrative Cases Pertaining to Environmental Matters in Thailand

ชุตติมา อนุประจวบ**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมในศาลปกครองเกี่ยวกับการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญในการพิสูจน์ความเสียหาย ได้แก่ การขึ้นทะเบียน การคัดเลือก และการแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญของศาล การสืบพยานผู้เชี่ยวชาญในการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาล และหลักในการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญและดุลพินิจของศาลในการรับฟังความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในระบบกฎหมายของต่างประเทศและศาลยุติธรรม ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การดำเนินคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในศาลปกครองในปัจจุบันใช้ระบบไต่สวน ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดี โดยศาลสามารถเรียกพยานหลักฐานต่างๆ มาประกอบการพิจารณาได้เอง และศาลปกครองได้มีการจัดอบรมผู้พิพากษาให้มีความเชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อม แต่เนื่องจากคดีสิ่งแวดล้อมเป็นคดีที่มี

* เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง การสืบพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย สาขากฎหมายมหาชน คณะรัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** นักศึกษาปริญญาโท สาขากฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัยบูรพา

ความยุ่งยากซับซ้อน ต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญทางวิทยาศาสตร์ บุคคลธรรมดา หรือศาลเองบางครั้งไม่สามารถเข้าใจได้ จึงจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญในการ พิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์หรือในกรณีที่ต้องใช้เทคนิคทางวิทยาศาสตร์ และในการสืบพยานบางครั้งคู่ความก็อ้างพยานผู้เชี่ยวชาญของตนเองมา เบิกความ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญที่คู่ความแต่ละฝ่ายอ้างอาจมีส่วนได้เสียหรือได้รับ ประโยชน์ อาจทำให้ไม่มีความเป็นกลาง ซึ่งทำให้การพิสูจน์ไม่ได้รับข้อมูล ที่ถูกต้อง

นอกจากนั้น จากการวิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมในการสืบพยาน ผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาใช้ศาลปกครองไทยได้อย่าง มีประสิทธิภาพ พบว่าการขึ้นทะเบียน การคัดเลือก และการแต่งตั้งพยาน ผู้เชี่ยวชาญของศาล การสืบพยานผู้เชี่ยวชาญในการแสวงหาข้อเท็จจริง ในคดีสิ่งแวดล้อม เป็นวิธีการที่สามารถพัฒนาและปรับปรุงการสืบพยาน ผู้เชี่ยวชาญเพื่อแก้ไขเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้

จากปัญหาที่เกิดขึ้นและผลที่ได้จากการศึกษาดังกล่าว ผู้เขียนจึง ขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขในการแก้ปัญหา โดยการปรับปรุงและพัฒนาระบบ ของพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมควรกำหนดให้มีการ ขึ้นทะเบียน การคัดเลือก และการแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญของศาล ตลอดจน แนวทางการนำพยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีบทบาทในการช่วยค้นหาความจริง ในคดีสิ่งแวดล้อมโดยการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลและของคู่ความทุกฝ่าย ร่วมกันในประเด็นที่ยังขัดแย้งกัน เพื่อให้การดำเนินคดีมีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมของไทย

Abstract

The paper aims to study the proceedings of environmental cases in the Administrative Court, relating to the examination of expert witnesses to prove damages in the cases. Such proceedings range from the registration, selection and appointment of a court expert

witnesses; the examination of expert witnesses to seek the truth; the principle of the admissibility of the expert witness; and the court's discretion in the admissibility of the expert witness's opinion in the environment-related administrative cases in the foreign legal systems and the Court of Justice. The study found that the proceedings including those regarding environmental cases in the Administrative Court at present have adopted the inquisitorial system where the Court plays a dominant role in the trial. In fact, the Administrative Court have provided training for its judges to be specialized in environmental cases. However, as environmental cases are too complex for individuals or the courts to understand. As a result, scientific knowledge is needed. Furthermore, each party sometimes brings its an expert witness to testify in the cases while these witnesses may have vested interests or received any benefits which will lead to the lack of neutrality. Given this phenomenon, the hearing might not yield true information.

Moreover, according to the analysis of appropriate directions for the examination of expert witness in the environmentally administrative cases to be used in the Thai Administrative Court, the study found that the registration, selection and appointment of a court expert witnesses as well as the examination of these witnesses to find the truth in the environmental cases are the methods which can be developed and improved the examination of expert witnesses to provide remedy to the victims.

According to the existing problems and results of the study, the author proposes a solution to solve such problems. The improvement and development of an expert witness application the environment-related administrative cases should include registration, selection and

appointment of court expert witnesses, as well as the method of allowing expert witness to play a fact-finding role in the environmental cases. These could be done by means of the examination of the court and all of parties' expert witnesses together in the controversial issues for the sake of more case efficiency which will in turn benefit the Thai justice system.

บทนำ

ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นปัญหามลพิษ ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งนับวันจะมีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ และก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่ายกาย อนามัย และทรัพย์สิน ปัญหาเหล่านี้สร้างผลกระทบต่อสังคมและประชาชนเป็นเป็นจำนวนมาก เนื่องมาจากการพัฒนาประเทศให้เป็นเมืองอุตสาหกรรม โดยเชื่อว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมจะสามารถทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศดีขึ้นและกลายเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่ในทางกลับกันการประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมนั้นทำให้เกิดปัญหาการรั่วไหลและการแพร่กระจายของสารพิษเป็นเหตุให้สภาวะแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป และคุณภาพชีวิตเสื่อมโทรมลง ก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำ อากาศ และดิน ซึ่งล้วนแต่เป็นสภาพแวดล้อมที่มีความสำคัญ และจำเป็นสำหรับประชาชนทั้งสิ้น ดังนั้น เมื่อประชาชนได้รับสารพิษดังกล่าวเป็นผลทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ อันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคมและก่อให้เกิดข้อพิพาทขึ้นทำให้ต้องนำคดีมาสู่ศาล

ปัญหาสิ่งแวดล้อมหรือข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อมดังกล่าว นอกจากจะเป็นข้อพิพาททางอาญาหรือคดีอาญา ข้อพิพาททางแพ่งหรือคดีแพ่งแล้วยังเป็นข้อพิพาททางปกครองหรือคดีปกครองที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมด้วย ซึ่งมีลักษณะคดีที่แตกต่างจากข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญา ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธี

พิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาคดีปกครองทั่วไป และยังมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมด้วยส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ปฏิบัติหน้าที่ล่าช้า หรือเกิดจากการละเลยการใช้อำนาจของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการนำคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมสู่ศาลปกครองนั้น ศาลปกครองจะใช้วิธีพิจารณาคดีระบบไต่สวนเหมือนคดีปกครองทั่วไป การดำเนินกระบวนการพิจารณาถือเป็นอำนาจหน้าที่หลักของศาล คู่ความในคดีมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริงและนำพยานฝ่ายของตนเข้าสืบพยาน ถ้าศาลเห็นว่าพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาเป็นพยาน ยังไม่เพียงพอ ศาลสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหลายได้ด้วยตนเองตามที่เห็นสมควร เมื่อศาลมีหน้าที่ทั้งในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดและควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และระเบียบที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 แม้ว่าการดำเนินคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จะใช้ระบบไต่สวนแต่ก็ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่ทำให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ยังไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายอย่างแท้จริงจากการพิจารณาคดีของศาล เช่น คดีโคบอลท์-60 ที่ฟ้องต่อศาลปกครอง ประเด็นที่ผู้ฟ้องคดีเรียกค่ารักษากรณีป่วยเป็นโรคมะเร็งคำนวณตามความเสี่ยงนั้น แพทย์ผู้ทำการรักษาและติดตามผลการตรวจโครโมโซม ปรากฏว่ามีอาการดีขึ้น มีโอกาสเป็นมะเร็งน้อยมาก และโครโมโซมส่วนที่ผิดปกติไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่าจะเกิดโรคได้ ศาลปกครองได้วินิจฉัยคดีจากความเห็นของแพทย์ว่า ข้อเท็จจริงดังกล่าวยังไม่พอรับฟังได้ว่าผู้ฟ้องคดีมีความเสี่ยงที่จะเป็นโรคมะเร็งแต่อย่างใด และค่ารักษาพยาบาลกรณีป่วยเป็นโรคมะเร็งคำนวณตามความเสี่ยงนี้ มิได้เป็นประเด็นพิพาทมาตั้งแต่ต้น ผู้ฟ้องคดีพึงอ้างเป็นเหตุแห่งการฟ้องคดีภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว อาการบาดเจ็บในอนาคตเป็นเรื่องพันวิสัยที่

ไม่อาจทราบได้ จึงสงวนสิทธิในการยื่นคำร้องขอแก้ไขคำพิพากษาได้ภายใน 2 ปี (คำพิพากษาศาลปกครองกลางหมายเลขคดีแดงที่ 1820/2545.) เห็นว่าการได้รับสารพิษสะสมจากรังสีโคบอลต์-60 ผู้ที่ได้รับความเสียหายบางคน ต้องใช้เวลานานกว่าจะปรากฏอาการชัดเจนขึ้นมาซึ่งอาจจะเกิน 2 ปี การที่ศาลพิพากษาเช่นนั้น น่าจะทำให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรม และความเห็นแพทย์ในการตรวจรักษาและติดตามผลดังกล่าว ไม่น่าจะเพียงพอที่ศาลรับฟังแล้วนำมาตัดสินในทันทีว่า ผู้ฟ้องคดีจะไม่มีความเสี่ยงเป็นโรคมะเร็งได้ หากศาลมีความรู้ความเชี่ยวชาญหรือมีผู้เชี่ยวชาญของศาลเอง ย่อมทำให้การพิสูจน์เรื่องคำรักษาพยาบาลมีความชัดเจนมากขึ้นอย่างแน่นอน เช่นนี้ การใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัยตัดสินคดีดังกล่าวโดยไม่มีผู้เชี่ยวชาญเข้ามา ร่วมในการสืบพยานในคดีเพื่อซักถาม อาจทำให้ไม่ได้รับข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง และไม่สามารถแก้ไขเยียวยาได้อย่างแท้จริง

เนื่องจากในคดีสิ่งแวดล้อมมีลักษณะที่แตกต่างและซับซ้อนกว่าคดี โดยทั่วไป เช่น กรณีที่ประชาชนได้รับสารพิษจากการรั่วไหลของสารพิษต่างๆ ออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาว่าสารพิษชนิดใดก่อให้เกิดโรคร้าย ที่โรคที่ได้รับหรือผู้ที่ได้รับสารพิษดังกล่าวมีการสะสมซึ่งต้องใช้ระยะเวลา นานกว่าจะปรากฏอาการชัดเจน การพิสูจน์ถึงสารเคมีหรือสารพิษบางชนิดมีความ สลับซับซ้อนต้องใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และพยานผู้เชี่ยวชาญ บางกรณี ต้องขอข้อมูลทางชีววิทยามาประกอบในการคำนวณค่าของสาร เพื่อให้ ทราบถึงผลกระทบที่ออกมาในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องทางเทคนิคเฉพาะ รวมถึง ความเป็นไปได้ของความเสียหายที่เกิดขึ้นก็ต้องใช้หลักวิชาการเข้ามาวิเคราะห์ และในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงต้องมีการปฏิบัติในห้องทดลองต้องอาศัยเวลาและ ค่าใช้จ่ายสูง นอกจากนี้ ในบางกรณีการเกิดปัญหาของสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ มีสาเหตุที่มาจากโรงงานหลายแห่ง บุคคลทั่วไปไม่อาจทราบว่าสารพิษรั่วไหล หรือแพร่กระจายมาจากโรงงานแห่งใด ในบางครั้งใช้เวลานานเป็นสิบปีจึงจะ แสดงผลออกมา

ในการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมในศาลปกครอง ยังคงมีปัญหาในเรื่อง ของการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากคู่ความแต่ละฝ่ายต่างก็อ้างผู้เชี่ยวชาญ

มาเป็นพยานของตน บางครั้งผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนอาจให้การขัดกัน ทำให้ศาลต้องชั่งน้ำหนักว่าจะฟังพยานผู้เชี่ยวชาญของฝ่ายใด ซึ่งการพิจารณาเช่นนี้จะต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านวิทยาศาสตร์ หรือแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางในการวิเคราะห์และพิจารณา แต่ในปัจจุบันศาลรับฟังพยานเช่นนี้เองโดยมิได้มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางมาช่วยในการวิเคราะห์ และไม่มีพยานผู้เชี่ยวชาญของศาล ซึ่งอาจทำให้การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีไม่ถูกต้องและเป็นธรรม

การสืบพยานหรือการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม พยานผู้เชี่ยวชาญถือเป็นพยานที่มีความสำคัญในการพิสูจน์ความเสียหายที่เกิดขึ้นในคดี เพราะปัญหาทางสิ่งแวดล้อมมีความสลับซับซ้อนยากแก่การพิสูจน์ จำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการวิเคราะห์ เนื่องจากพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์สามารถพิสูจน์ความจริงได้อย่างถูกต้องและสามารถตรวจสอบได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีพยานผู้เชี่ยวชาญในการพิสูจน์หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะ เพื่อให้ศาลสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาและวินิจฉัยตัดสินคดีได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม

และโดยเฉพาะคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ ผู้ที่ได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันศาลปกครองยังไม่มีพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลที่มาช่วยในการวิเคราะห์พิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ และไม่มีระบบการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญร่วมกันในการพิจารณาคดีของศาล ดังนั้น ศาลจึงจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีเข้ามามีส่วนร่วมในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพราะผู้เชี่ยวชาญจะมีความชำนาญ เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และมีประสบการณ์ที่จะช่วยให้ศาลสามารถค้นหาข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม ควรศึกษาเรื่องการขึ้นทะเบียนผู้เชี่ยวชาญของศาล หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกและการแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญของศาล การพัฒนาระบบการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญร่วมกันในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี และหลักการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

จึงเห็นควรที่จะทำการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าว เนื่องจากพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังไม่เหมาะสม ไม่สามารถเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง และเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีให้เกิดความยุติธรรมในประเทศไทย เพื่อพัฒนาระบบการพิจารณาคดี จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขในเรื่องพยานผู้เชี่ยวชาญให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ระบบการขึ้นทะเบียนรายชื่อ การคัดเลือกและการแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญของศาล รวมทั้งหลักในการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อช่วยให้ศาลสามารถวินิจฉัยตัดสินคดีได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรมมากขึ้น โดยนำรูปแบบวิธีพิจารณาคดีของศาลต่างประเทศและศาลยุติธรรมมาประกอบการพิจารณา ทั้งนี้ เพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลปกครองในเรื่องพยานผู้เชี่ยวชาญให้เกิดความยุติธรรมต่อคู่ความทุกฝ่าย และเกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีของศาลปกครองต่อไป

วิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนับวันจะมีความรุนแรงมากขึ้น ถือเป็นปัญหาสังคมที่รุนแรงและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน กลายเป็นปัญหาที่สำคัญที่มีผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก นอกจากนั้นคดีสิ่งแวดล้อมยังเป็นคดีที่ยากต่อการพิสูจน์ และเมื่อดำเนินคดีแล้วก็จะประสบปัญหาเนื่องจากสภาพทั่วไปของคดีสิ่งแวดล้อม มีลักษณะที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นสาธารณะสมบัติของคนทั่วไป มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของบุคคลในสังคมเป็นจำนวนมาก ต้องใช้เวลาในการแสดงผลความเสียหาย ต้องใช้พยานผู้เชี่ยวชาญในการพิสูจน์ความเสียหายและต้องมีวิธีการแก้ไขเยียวยาที่รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ อีกทั้งลักษณะของคดีสิ่งแวดล้อมเป็นคดีที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อมนุษย์ ทั้งความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ออนามัย และจิตใจ รวมถึงความเสียหายต่อทรัพย์สิน นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป ซึ่งหากผู้ที่

ได้รับความเสียหายดำเนินการเรียกร้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทำความผิดเสียหาย ความเสียหาย ก็ต้องฟ้องดำเนินคดีผู้ที่กระทำความผิดต่อศาลยุติธรรมและ ศาลปกครอง เป็นต้น ซึ่งได้ทำการวิเคราะห์ใน 2 ประเด็น ดังนี้

2.1 การขึ้นทะเบียนรายชื่อ การคัดเลือกและภาวะแต่งตั้งพยาน ผู้เชี่ยวชาญของศาลปกครอง

คดีสิ่งแวดล้อมยังมีลักษณะพิเศษกว่าคดีปกติทั่วไปบางประการ เช่น การต้องพิสูจน์ถึงสารเคมีหรือสารพิษบางอย่างซึ่งมีความซับซ้อนชั้นทาง วิทยาศาสตร์และในด้านการแพทย์ บางครั้งต้องนำข้อมูลทางชีววิทยาหรือเคมี เป็นองค์ประกอบ ตลอดจนเรื่องเทคโนโลยีใหม่ๆ กรณีจึงเป็นเรื่องทางเทคนิค โดยเฉพาะ ความเป็นไปได้และผลของความเสียหายที่เกิดขึ้น ก็ต้องใช้หลัก วิชาการเข้ามาวิเคราะห์ อีกทั้งปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมบางกรณีมีสาเหตุ มาจากหลายแห่ง สาเหตุที่เกิดขึ้นมีหลากหลาย บางครั้งใช้เวลานานนับ 10 ปี จึงเกิดผล พยานหลักฐานที่ผู้ได้รับความเสียหายนำมาสู่การพิจารณาของศาล จึงมีใช้พยานหลักฐานขณะที่เริ่มปัญหา แต่เป็นพยานหลักฐานที่ได้มาภายหลัง จากที่โจทก์ได้รับผลร้ายไปแล้ว ทำให้ผลการทดสอบทางวิทยาศาสตร์หรือ ทางการแพทย์ไม่ถูกต้องตรงกับความจริง พยานหลักฐานที่ได้มาจึงไม่มีน้ำหนัก เพราะไม่สามารถนำสืบถึงการกระทำของจำเลยได้อย่างชัดเจนเหมือนดัง คดีละเมิดทั่วไป อีกทั้งบางกรณีที่มีแหล่งมลพิษหลายแหล่ง การที่ผู้ฟ้องคดี จะพิสูจน์เพียงให้ทราบว่ามีผู้ใดเป็นผู้ทำให้เกิดมลพิษก็ยากต่อการพิสูจน์แล้ว

ระบบพยานผู้เชี่ยวชาญเป็นระบบที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในศาล โดยคู่ความ สามารถอ้างพยานผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ มาเบิกความ ประกอบการสืบพยานในคดี แต่ด้วยสภาพของคดีสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่มีความ สลับซับซ้อนมีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการสืบ หรือพิสูจน์ความเสียหายรวมถึงค่าเสียหายที่เกิดขึ้น จึงจำเป็นที่ศาลจะต้องการ รับฟังความเห็นที่สำคัญของพยานผู้เชี่ยวชาญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งคู่ความมักจะ อ้างพยานหลักฐานจากพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ทางเทคโนโลยี หรือทางการแพทย์อยู่เสมอ เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีและเพื่อให้ศาล

ตัดสินใจและวินิจัยคดีที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถที่จะพิสูจน์ความผิดและยืนยันถึงตัวบุคคลผู้กระทำความผิดและต้องรับผิดได้

ด้วยสภาพการณ์แห่งคดีสิ่งแวดล้อมดังกล่าว พยานหลักฐานสำคัญที่จะพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำความผิด จำเป็นต้องอาศัยพยานผู้เชี่ยวชาญทางด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ ทางวิทยาศาสตร์ ทางเทคโนโลยี หรือในทางวิชาการอื่นๆ เป็นต้น ให้เข้ามาให้ข้อเท็จจริงในคดีต่อศาลอย่างถูกต้อง รวมถึงไปถึงวิธีการ แก๊ซหรือเหยี่ยวยาเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งในปัจจุบันเมื่อเกิดคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขึ้น คู่ความก็มักจะอ้างผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตน โดยศาลปกครองแม้ว่าจะใช้ระบบการดำเนินคดีระบบไต่สวน ศาลมีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดีก็ตาม แต่ศาลปกครองยังไม่มีระบบการขึ้นทะเบียน และแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลขึ้นมาในคดี ใดๆ ที่ศาลเองไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านดังกล่าว ซึ่งพยานผู้เชี่ยวชาญที่คู่ความแต่ละฝ่ายอ้างอิงมักจะเบิกความหรือให้ความเห็นเข้าข้างคู่ความฝ่ายที่อ้างอิงตนเข้ามา ทำให้มีปัญหาในเรื่องความเป็นกลางของพยานผู้เชี่ยวชาญ นอกจากนี้ก็ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่า พยานผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในเรื่องดังกล่าวจริงหรือไม่ ทำให้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานของศาลเกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวไม่ชัดเจน มีผลทำให้คำพิพากษาของศาลมิได้เป็นไปโดยถูกต้องและเที่ยงธรรมอย่างแท้จริง และเมื่อทำการศึกษาระบบพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อมตามระบบกฎหมายต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าแต่ละประเทศกำหนดให้พยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีบทบาทในหลายๆ รูปแบบ เช่น

ประเทศออสเตรเลียตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา ได้มีการขึ้นทะเบียนผู้เชี่ยวชาญของศาลในการพิจารณาคดี โดยมีการทดสอบความรู้ความเชี่ยวชาญ และมีการทดสอบคุณสมบัติของพยานผู้เชี่ยวชาญด้วย ซึ่งความรู้ความเชี่ยวชาญของผู้เชี่ยวชาญนั้นๆ ต้องได้มาจากการศึกษาประสบการณ์และการฝึกอบรมเกี่ยวกับความรู้เฉพาะด้านเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยต้องเป็นที่ยอมรับในสาขาวิชาเฉพาะนั้นๆ ในกรณีที่มีประเด็นที่ต้องการความเห็นของผู้เชี่ยวชาญศาลจะตั้งผู้เชี่ยวชาญโดยความตกลงของคู่ความ

ทั้งสองฝ่าย โดยนำมาจากทะเบียนผู้เชี่ยวชาญของศาลที่ขึ้นทะเบียนไว้ ในเรื่องกระบวนการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญของศาล ศาลได้พยายามสร้างกระบวนการให้คู่ความทั้งสองฝ่ายยอมรับผู้เชี่ยวชาญของศาล โดยคู่ความจะต้องเสียค่าใช้จ่ายร่วมกัน

ในประเทศฝรั่งเศส ศาลมีการใช้ผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อมในวิธีพิจารณาคดีแบบปกติ และในคดีกรณีที่มีการขอใช้มาตรการก่อนการพิพากษา ซึ่งศาลอาจตั้งผู้เชี่ยวชาญได้ 2 กรณี คือ มาตรการเร่งด่วนเพื่อขอให้สืบข้อเท็จจริงไว้ก่อน และมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริง โดยผู้เชี่ยวชาญในคดีที่มีการขอมาตรการเกี่ยวกับการแสวงหาข้อเท็จจริงนั้น มีบทบาทมากกว่าผู้เชี่ยวชาญในคดีที่มีการขอมาตรการเร่งด่วน เพื่อขอให้ศาลสืบข้อเท็จจริงไว้ก่อน กล่าวคือ นอกจากจะรับผิดชอบในการกำหนดสภาพและความสำคัญของความเสียหายแล้ว ยังต้องแสวงหาดำเนินกำหนดและสาเหตุ รวมถึงชี้ชัดถึงสภาพและความสำคัญองงานนั้นเพื่อที่จะกำหนดประเด็นที่ใช้ในการจำกัดขอบเขตหรือความต่อเนื่องของความเสียหาย เพื่อที่จะแก้ไขความเดือดร้อนเสียหายถึงกระนั้นก็ตาม ศาลไม่สามารถมอบหมายหน้าที่ในการตรวจสอบข้อกฎหมายให้แก่ผู้เชี่ยวชาญได้ และศาลจะถูกเร่งรัดให้ศึกษาถึงผลกระทบของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงนั้น

ในประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบการพิจารณาคดีปกครองระบบไต่สวน ศาลมีอำนาจในการตรวจสอบความชอบของอำนาจรัฐ ศาลจะเป็นผู้มีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงสามารถเรียกพยานหลักฐานต่างๆ จากคู่ความทั้งสองฝ่ายได้ สำหรับพยานผู้เชี่ยวชาญในประเทศญี่ปุ่นไม่มีการขึ้นทะเบียนผู้เชี่ยวชาญและแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญของศาล แต่คู่ความจะเป็นผู้นำพยานผู้เชี่ยวชาญของตนมาเพื่อให้ปากคำศาล โดยบางครั้งมีการนำผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศมาให้ปากคำและคู่ความฝ่ายที่เชิญผู้เชี่ยวชาญมาจะเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายเอง

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่าด้วยสภาพการณ์แห่งคดีสิ่งแวดล้อมทำให้การพิสูจน์ความถูกต้องในประเด็นคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการพิสูจน์ทางเทคนิค จำเป็นต้องพึ่งพาความเห็นที่ถูกต้องของพยานผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งถือเป็นลักษณะสำคัญของคดีสิ่งแวดล้อม ในต่าง

ประเทศได้มีการพัฒนาบทบาทของพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อมในศาลขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว สำหรับศาลปกครองในประเทศไทยนั้น ยังมีได้มีการนำระบบพยานผู้เชี่ยวชาญมาใช้ ดังนั้นการศึกษาระบบของพยานผู้เชี่ยวชาญในต่างประเทศและในศาลยุติธรรม จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาระบบพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อมในศาลปกครองต่อไป

การดำเนินคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในศาลปกครองแม้ว่าจะมีการอบรมตุลาการให้มีความรู้ความชำนาญทางด้านสิ่งแวดล้อม แต่ก็มิได้ทำให้ตุลาการศาลปกครองซึ่งเป็นนักกฎหมายมีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง จึงยังไม่เพียงพอกับคดีบางเรื่องที่มีความหลากหลายซับซ้อนทั้งในแง่ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงที่มีประเด็นข้อพิพาทที่ต้องชี้ขาดเกี่ยวกับเรื่องทางด้านสิ่งแวดล้อม คดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีประเด็นและเนื้อหาคดีแตกต่างจากคดีปกครองประเภทอื่นๆ ศาลจะต้องวินิจฉัยในประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องเทคนิคทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ตุลาการศาลปกครองซึ่งเป็นนักกฎหมายยากแก่การทำความเข้าใจในประเด็นในเรื่องเทคนิค จึงจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเข้ามาร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีในตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบด้วย

พยานผู้เชี่ยวชาญถือเป็นบุคคลที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการที่จะพิสูจน์ถึงความรับผิดชอบของผู้ที่กระทำความผิดในคดีแพ่งที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญมิได้เป็นเพียงพยานหลักฐานที่สนับสนุนถ้อยคำของพยานบุคคลเท่านั้น แต่อาจเป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่งที่ยืนยันถึงการกระทำความผิด ตัวบุคคลผู้กระทำความผิด รวมทั้งค่าเสียหายที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี แต่ในปัจจุบันพยานผู้เชี่ยวชาญยังไม่มีบทบาทในคดีเท่าที่ควร เนื่องจากพยานผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มักจะเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญซึ่งคู่ความอ้างเข้ามาเป็นพยานเพื่อสนับสนุนพยานหลักฐานของฝ่ายตน ทำให้พยานผู้เชี่ยวชาญกลายเป็นพยานของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มากกว่าการเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญที่จะให้รายละเอียดข้อเท็จจริงในคดีที่ถูกตั้งและเที่ยงตรงต่อศาล จึงเกิดปัญหาในเรื่องความเป็นกลางของพยานผู้เชี่ยวชาญที่คู่ความนำเข้ามาในคดีศาลจึงควรจะต้องตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลเพื่อเข้ามาให้ความเห็น แทนที่

จะให้คู่ความแต่ละฝ่ายอ้างพยานผู้เชี่ยวชาญของตน เพราะพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลไม่มีส่วนได้เสียในคดี จึงทำให้เกิดความเป็นกลางในการให้ความเห็นต่อศาล และน่าเชื่อว่าผู้เชี่ยวชาญของศาลจะไม่ให้ความเห็นลำเอียงไปสนับสนุนข้ออ้างของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่จะให้ความเห็นถูกต้องตามหลักวิชาการประกอบกับประสบการณ์ของตนอย่างแท้จริง

ดังนั้น ศาลปกครองจึงควรจัดให้มีการขึ้นทะเบียนผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยการคัดเลือกจะแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลในคดีสิ่งแวดล้อม โดยคัดเลือกจากบุคคลผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ หากไม่มีพยานผู้เชี่ยวชาญมาขอขึ้นทะเบียนหรือไม่ให้ความยินยอม ก็ให้ประสานงานหรือขอความร่วมมือไปยังองค์กรควบคุมวิชาชีพ สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย หรือหน่วยงานใดๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ส่งรายชื่อบุคคลผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาที่จำเป็นต้องมีการปฏิบัติงานของศาลมารวบรวมและขึ้นบัญชีไว้เพื่อในกรณีที่หากศาลต้องการความเห็นในเรื่องดังกล่าว ศาลก็สามารถเรียกพยานผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวมาให้ความเห็นต่อศาลได้ โดยควรที่จะแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลเข้าไปในคดีตามหลักเกณฑ์เดียวกับศาลยุติธรรม และควรกำหนดหลักเกณฑ์การสืบพยานคดีสิ่งแวดล้อมในประเด็นที่ยังเป็นปัญหาหรือขัดแย้งกัน โดยให้พยานผู้เชี่ยวชาญของทั้งฝ่ายผู้ฟ้องคดี ฝ่ายผู้ถูกฟ้องคดี และพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลเข้าสืบพยานในประเด็นดังกล่าวไปพร้อมๆ กัน และพยานทุกฝ่ายสามารถสอบถามประเด็นที่พยานแต่ละคนเบิกความได้ในกรณีที่มิใช่ข้อสงสัยเกิดขึ้น และการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญในกรณีดังกล่าวแม้ว่าจะมีพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลเข้าร่วมในการเบิกความด้วยก็ตาม แต่ถ้าศาลเห็นว่าพยานผู้เชี่ยวชาญคนใดให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และวิเคราะห์ได้ตรงประเด็น หรือมีเทคนิคที่เป็นเหตุเป็นผลมากกว่า ศาลก็สามารถรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญคนนั้นได้ โดยไม่จำกัดว่าจะต้องรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลเสมอไป แต่ที่ต้องมีพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลเข้าร่วมในการสืบพยานประเด็นที่ยังขัดแย้งกันอยู่นั้นเพราะพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลซึ่งเป็นบุคคลที่ศาลแต่งตั้งขึ้นมา จะไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมมีความเป็นกลาง

จากการศึกษาและวิเคราะห์เรื่องการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อมทั้งของต่างประเทศ ของศาลยุติธรรมในประเทศไทยแล้ว เพื่อให้การดำเนินคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในศาลปกครองเป็นไปโดยสุจริตและยุติธรรม และสามารถเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง จึงควรจัดให้มีการขึ้นทะเบียน การคัดเลือก และการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญของศาลปกครอง เพื่อให้เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลในกรณีศาลมีความจำเป็นต้องใช้พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อมที่มีความยุ่งยากและซับซ้อน โดยจะต้องดำเนินการคัดเลือกและขึ้นทะเบียนผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาที่จำเป็นต้องมีในการปฏิบัติงานของศาลให้มีหรือให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงานในสาขานั้นๆ โดยขอความร่วมมือไปยังองค์กรควบคุมวิชาชีพ สถาบันการศึกษาหรือสมาคมวิชาชีพต่างๆ เพื่อขอให้จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ที่มีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์สูงอันเป็นที่ยอมรับในสาขาวิชาชีพเพื่อเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญของศาล ซึ่งวิธีการดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการพิสูจน์ความเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญชั้นหนึ่ง โดยเมื่อมีคดีแพ่งที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นก็ให้จัดส่งพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลในสาขานั้นๆ เข้าไปให้ความเห็นในคดี ทั้งนี้ เพื่อร่วมกันค้นหาความถูกต้องในกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Justice) อย่างแท้จริง

ศาลปกครองควรนำรูปแบบกระบวนการขึ้นทะเบียนผู้เชี่ยวชาญ การคัดเลือก และแต่งตั้งจากบุคคลผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญของศาลยุติธรรมมาใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในศาลปกครอง โดยมีคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ ดังนี้

1.1 คุณสมบัติของบุคคลที่จะเข้ามาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลปกครอง ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้

- (1) มีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปีบริบูรณ์
- (2) เป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญหรือเป็นผู้มีความชำนาญพิเศษโดยมีประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี
- (3) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรม

อันดี

- (4) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย
- (5) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (6) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- (7) ไม่เคยถูกเพิกถอนทะเบียนตามข้อ 21 (4)
- (8) กรณีเป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่มีองค์กรควบคุมวิชาชีพ ไม่เคยถูกเพิกถอนใบอนุญาตหรือประพฤติผิดจรรยาบรรณในวิชาชีพ

1.2 หลักเกณฑ์การคัดเลือกพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของศาลปกครองมี ดังนี้

(1) ให้นำบุคคลที่สนใจยื่นขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลปกครอง และทางศาลปกครองประสานงานหรือขอความร่วมมือไปยังองค์กรควบคุมวิชาชีพ สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย หรือหน่วยงานใดๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ส่งรายชื่อบุคคลผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาที่จำเป็นต้องมีในการปฏิบัติงานของศาลมารวบรวมและขึ้นบัญชีไว้

(2) ในการพิจารณาคำขอและการรับขึ้นทะเบียนให้ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ยื่นคำขอ ไปยังองค์กรควบคุมวิชาชีพของผู้ยื่นคำขอ หรือองค์กรบุคคลที่ผู้ยื่นคำขอมิมีหน้าที่การงานอยู่ และประกาศชื่อผู้ยื่นคำขอเพื่อให้คัดค้าน ตลอดจนสอบถามจากบุคคลอื่นใดตามที่เห็นสมควร

(3) เมื่อตรวจสอบประวัติการทำงาน ความรู้ความเชี่ยวชาญแล้วควรจัดให้มีการจัดทำฐานข้อมูลของรายชื่อ ประวัติการศึกษา ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเพื่อสามารถตรวจสอบความเชี่ยวชาญได้

2. การสืบพยานผู้เชี่ยวชาญระหว่างผู้เชี่ยวชาญฝ่ายผู้ฟ้องคดี ผู้ถูกฟ้องคดี และศาลพร้อมกันในประเด็นปัญหาแห่งคดีที่ยังมีความเห็นขัดแย้งกัน

สภาพลักษณะแห่งคดีสิ่งแวดล้อมก็มีลักษณะพิเศษซึ่งคดีส่วนมากต้องมีการพิสูจน์ถึงสารเคมี หรือสารพิษบางชนิดที่มีความลับซับซ้อนทางวิทยาศาสตร์ ทางเทคโนโลยี หรือในทางการแพทย์ เป็นต้น บางกรณีต้องนำข้อมูลในห้องปฏิบัติการมาประกอบ เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบที่จะออกมาใน

รูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องทางเทคนิคโดยเฉพาะ รวมถึงตลอดถึงความเป็นไปได้ ความเสียหายที่เกิดขึ้นและที่อาจจะเกิดขึ้น ก็ต้องใช้หลักวิชาการเข้ามาวิเคราะห์ ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่นอกเหนือความรู้ความเข้าใจของบุคคลธรรมดาหรือศาลที่จะสามารถเข้าใจได้ หากให้คู่ความสามารถอ้างพยานผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความสนับสนุนข้ออ้างของแต่ละฝ่าย ซึ่งเป็นที่น่าเชื่อว่าโดยปกติแล้วก่อนที่จะมีความจะขอให้ผู้ใดมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญให้แก่ฝ่ายตนก็ย่อมจะต้องติดต่อ ทราบถามพยานผู้เชี่ยวชาญผู้นั้นไว้ก่อนแล้ว พยานผู้เชี่ยวชาญผู้นั้นจึงเข้ามาในคดีโดยสมัครใจ ซึ่งหากคู่ความฝ่ายนั้นทราบล่วงหน้าว่าพยานผู้เชี่ยวชาญที่ตนอ้างเข้ามาจะไม่เบิกความสนับสนุนข้ออ้างของฝ่ายตน แต่จะเบิกความสนับสนุนข้ออ้างของฝ่ายตรงข้ามก็คงจะไม่อ้างพยานผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวเข้ามาในคดี ดังนั้น คำเบิกความของพยานผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวจึงยังถือไม่ได้ว่าเป็นการเบิกความด้วยความเป็นกลางอย่างแท้จริง ทั้งยังมีประเด็นอีกว่าหากผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวถูกว่าจ้างหรือรับจ้างมา พยานผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวก็อาจเบิกความลำเอียงเข้ากับฝ่ายที่จ้างตนได้ ผู้เขียนได้ทำการศึกษาในประเด็นนี้โดยเปรียบเทียบกับการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมของประเทศออสเตรเลีย ดังนี้

ประเทศออสเตรเลียมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อให้ศาลสามารถค้นหาข้อเท็จจริงในคดีได้มากขึ้น โดยจะมีการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญที่เรียกว่า Concurrent Witness คือเอาพยานผู้เชี่ยวชาญจากโจทก์ 1 คนจากจำเลย 1 คนและศาลก็จะมีพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลเองอีก 1 คนโดยให้ทั้งสามคนมาสืบพยานพร้อมๆ กัน ให้แต่ละฝ่ายซักถามพยานแต่ละคนร่วมกัน ก็ถือว่าเป็นการแสวงหาความจริงร่วมกันอีกทางหนึ่งเพราะเท่ากับว่าโจทก์ก็อ้างพยานผู้เชี่ยวชาญของโจทก์ จำเลยก็อ้างพยานผู้เชี่ยวชาญของจำเลย ซึ่งก็เป็นสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติที่ว่าพยานของฝ่ายใดก็มักจะเบิกความเอื้อประโยชน์ต่อฝ่ายนั้นเพราะฉะนั้นการที่จะนำพยานผู้เชี่ยวชาญมาสืบร่วมกันต่อหน้าทั้งหมด ก็จะเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้ศาลได้รู้ข้อเท็จจริงที่เป็นกลางมากที่สุด ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าก็เป็นทางออกในการที่จะแก้ปัญหาอีกทางหนึ่งที่ดี ที่อาจนำมาเอามาตรการ Concurrent Witness มาใช้ในประเทศไทยได้ ซึ่งก็ควรที่จะต้องทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียของมาตรการ Concurrent Witness ซึ่งอาจมี

ประโยชน์ในการที่จะได้นำมาเปรียบเทียบกับการพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับ
สิ่งแวดล้อมของประเทศไทยต่อไป

จากการศึกษาผู้เขียนเห็นว่า การพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
ซึ่งเป็นคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนต้องใช้เทคนิคและหลักวิชาการ เฉพาะทาง
เข้ามาวิเคราะห์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยื่นอกเหนือความรู้ความเข้าใจของบุคคลธรรมดา
หรือศาลที่จะสามารถเข้าใจได้อย่างแท้จริง จึงมีความจำเป็นต้องใช้ระบบการ
สืบพยานผู้เชี่ยวชาญ โดยกำหนดให้มีการสืบพยานในประเด็นที่ยังมีความ
ขัดแย้งกันอยู่โดยให้พยานผู้เชี่ยวชาญของทั้งฝ่ายผู้ฟ้องคดี ฝ่ายผู้ถูกฟ้องคดี
และพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลเข้าสืบพยานในประเด็นดังกล่าวไปพร้อมๆ กัน
และพยานทุกฝ่ายสามารถสอบถามประเด็นที่พยานแต่ละคนเบิกความได้
ในกรณีที่มีข้อสงสัยเกิดขึ้น เนื่องจากพยานของทุกฝ่ายต่างมีความรู้ความ
เชี่ยวชาญที่ใกล้เคียงกัน ย่อมต้องมีความเกรงกลัวไม่กล้าให้การในเรื่องที่
ไม่ถูกต้อง ทำให้การสืบพยานในประเด็นดังกล่าวศาลได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง
แต่ในการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญเช่นนี้ แม้ว่าจะมีพยานผู้เชี่ยวชาญของศาล
เข้าร่วมในการเบิกความด้วยก็ตาม แต่ถ้าศาลเห็นว่าพยานผู้เชี่ยวชาญคนใดให้
ข้อมูลที่ถูกต้อง และวิเคราะห์ได้ตรงประเด็น หรือมีเทคนิคที่เป็นเหตุเป็นผล
มากกว่า ศาลก็สามารถรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญคนนั้นได้ โดยไม่จำเป็นต้อง
รับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลเสมอไป แต่ที่ต้องมีพยานผู้เชี่ยวชาญของศาล
เข้าร่วมในการสืบพยานประเด็นที่ยังขัดแย้งกันอยู่นั้นเพราะพยานผู้เชี่ยวชาญ
ของศาลซึ่งเป็นบุคคลที่ศาลแต่งตั้งขึ้นมา จะไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียกับคู่ความ
ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมมีความเป็นกลาง

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการนำพยานผู้เชี่ยวชาญของคุณความ
ทั้งสองฝ่าย และพยานผู้เชี่ยวชาญของศาล มาสืบพยานร่วมกันในข้อเท็จจริง
ที่ยังคงเป็นปัญหาหรือยังขัดแย้งกันตามระบบของประเทศออสเตรเลียมาใช้ในการ
พิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของศาลปกครองในประเทศไทย
เนื่องจากพยานผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนก็จะมีรู้ความเชี่ยวชาญ และชำนาญ
ในเรื่องเกี่ยวกับเทคนิคทางวิทยาศาสตร์เหมือนกัน และในการเข้าสืบพยาน
พร้อมกันเช่นนี้ย่อมทำให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนไม่เบิกความบิดเบือนความ

เป็นจริง เพราะแต่ละฝ่ายต่างมีความรู้ความเชี่ยวชาญทำให้ศาลได้รับข้อมูล และข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนสามารถสอบถามผู้เชี่ยวชาญ คนที่เบิกความเกี่ยวกับประเด็นที่มีปัญหาได้อย่างไม่จำกัด จึงเป็นการช่วยศาล อีกทางหนึ่งที่จะทำให้พิจารณาพิพากษาคดีได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรมต่อไป

บทสรุป

ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนับวันจะมีความรุนแรงมากขึ้น ถือเป็น ปัญหาสังคมที่รุนแรงและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน กลายเป็น ปัญหาที่สำคัญที่มีผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก นอกจากนั้นคดีสิ่งแวดล้อม ยังเป็นคดีที่ยากต่อการพิสูจน์ และเมื่อดำเนินคดีแล้วก็จะประสบปัญหา เนื่องจากสภาพทั่วไปของคดีสิ่งแวดล้อม มีลักษณะที่ก่อให้เกิดความเสียหาย แก่ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นสาธารณะสมบัติของคนทั่วไป มีผลกระทบต่อ ความเป็นอยู่ของบุคคลในสังคมเป็นจำนวนมาก ต้องใช้เวลาในการแสดงผล ความเสียหาย ต้องใช้พยานผู้เชี่ยวชาญในการพิสูจน์ความเสียหายและต้องมี วิธีการแก้ไขเยียวยาที่รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ อีกทั้งลักษณะของคดีสิ่งแวดล้อม เป็นคดีที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อมนุษย์ ทั้งความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ออามัย และจิตใจ รวมถึงความเสียหายต่อทรัพย์สิน นอกจากนี้ยังก่อให้เกิด ความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป ซึ่งหากผู้ที่ ได้รับความเสียหายดำเนินการเรียกร้องให้ผู้ที่กระทำความผิดเยียวยาความ เสียหาย ก็ต้องฟ้องดำเนินคดีผู้ที่กระทำความผิดต่อศาลยุติธรรมและศาล ปกครอง เป็นต้น

คดีสิ่งแวดล้อมยังมีลักษณะพิเศษกว่าคดีปกติทั่วไปบางประการ เช่น การต้องพิสูจน์ถึงสารเคมีหรือสารพิษบางอย่างซึ่งมีความสลับซับซ้อนทาง วิทยาศาสตร์ และในด้านการแพทย์บางครั้งต้องนำข้อมูลทางชีววิทยาหรือเคมี เป็นองค์ประกอบ ตลอดจนเรื่องเทคโนโลยีใหม่ๆ กรณีจึงเป็นเรื่องทางเทคนิค โดยเฉพาะ ความเป็นไปได้และผลของความเสียหายที่เกิดขึ้นก็ต้องใช้หลักวิชา การเข้ามาวิเคราะห์ อีกทั้งปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมบางกรณีมีสาเหตุมาจาก

หลายแห่ง สาเหตุที่เกิดขึ้นมีหลากหลาย บางครั้งใช้เวลานานนับ 10 ปี จึงเกิดผล พยานหลักฐานที่ผู้ได้รับความเสียหายนำมาสู่การพิจารณาของศาล จึงมิใช่พยานหลักฐานขณะที่เริ่มปัญหา แต่เป็นพยานหลักฐานที่ได้มาภายหลัง จากที่โจทก์ได้รับผลร้ายไปแล้ว ทำให้ผลการทดสอบทางวิทยาศาสตร์หรือทางการแพทย์ไม่ถูกต้องตรงกับความจริง พยานหลักฐานที่ได้มาจึงไม่มีน้ำหนัก เพราะไม่สามารถนำสืบถึงการกระทำของจำเลยได้อย่างชัดเจนเหมือนดัง คดีละเมิดทั่วไป อีกทั้งบางกรณีที่มีแหล่งมลพิษหลายแหล่ง การที่ผู้ฟ้องคดี จะพิสูจน์เพียงให้ทราบว่ามีผู้ใดเป็นผู้ทำให้เกิดมลพิษก็ยากต่อการพิสูจน์แล้ว

ระบบพยานผู้เชี่ยวชาญเป็นระบบที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในศาล โดยคู่ความ สามารถอ้างพยานผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ มาเบิกความ ประกอบการสืบพยานในคดี แต่ด้วยสภาพของคดีสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่มีความสลับซับซ้อนมีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการสืบ หรือพิสูจน์ความเสียหายรวมถึงค่าเสียหายที่เกิดขึ้น จึงจำเป็นที่ศาลจะต้องการ รับฟังความเห็นที่สำคัญของพยานผู้เชี่ยวชาญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งคู่ความมักจะอ้าง พยานหลักฐานจากพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ทางเทคโนโลยี หรือทาง การแพทย์อยู่เสมอ เพื่อให้เป็นพยานหลักฐานในคดีและเพื่อให้ศาลตัดสินและ วินิจฉัยคดีที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถที่จะพิสูจน์ความผิดและยืนยัน ถึงตัวบุคคลผู้กระทำความผิดและต้องรับผิดชอบได้

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความแน่ใจว่าพยานผู้เชี่ยวชาญที่มาเบิกความต่อศาล มีความรู้ความชำนาญในเรื่องดังกล่าวจริง เพราะศาลหรือคู่ความฝ่ายตรงข้าม ที่เป็นบุคคลธรรมดาไม่อาจตรวจสอบและพิสูจน์ถึงความถูกต้องความชำนาญ ที่แท้จริงของพยานผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ศาลหรือคู่ความไม่มีความรู้ได้ หากมี การกล่าวอ้างพยานผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่มีได้จดทะเบียนไว้ต่อศาลแล้ว ศาลหรือคู่ความย่อมจะประสพความยากลำบากในการสงสัยในความรู ความสามารถดังกล่าวว่าจะสามารถช่วยเหลือคดีคลายประเด็นปัญหา ข้อขัดข้องได้จริงหรือไม่ จึงสมควรที่จะต้องมีการคัดเลือกและการ ขึ้นทะเบียนพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลอย่างเป็นระบบและได้มาตรฐาน เป็นที่ ยอมรับของคู่ความที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนองค์กรควบคุมวิชาชีพที่เกี่ยวกับพยาน

ผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ

เมื่อทำการศึกษาระบบพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อมตามระบบกฎหมายต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าแต่ละประเทศกำหนดให้พยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีบทบาทในหลายๆ รูปแบบ เช่น ในประเทศออสเตรเลีย มีระบบการขึ้นทะเบียนผู้เชี่ยวชาญของศาล มีการนำพยานผู้เชี่ยวชาญของคู่ความทั้งสองฝ่ายมาสืบพยาน มีการสรรหาผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาช่วยศาลในการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมในตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบพร้อมกับพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลไปพร้อมๆ กัน (concurrent witness) เพื่อให้จะให้อรรถประโยชน์ไปในแนวทางเดียวกัน และมีระบบผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้ง (court-appointed expert) อีกด้วย

จากการศึกษาและการวิเคราะห์ในบทต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่าด้วยสภาพการณ์แห่งคดีสิ่งแวดล้อมทำให้การพิสูจน์ความถูกต้องในประเด็นคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการพิสูจน์ทางเทคนิค จำเป็นต้องพึ่งพาความเห็นที่ถูกต้องของพยานผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งถือเป็นลักษณะสำคัญของคดีสิ่งแวดล้อม ในต่างประเทศได้มีการพัฒนาบทบาทของพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อมในศาลขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว สำหรับศาลปกครองในประเทศไทยนั้น ยังมีได้มีการนำระบบพยานผู้เชี่ยวชาญมาใช้ ดังนั้นการศึกษาระบบของพยานผู้เชี่ยวชาญในต่างประเทศและในศาลยุติธรรมจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาระบบพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อมในศาลปกครองต่อไป

การดำเนินคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในศาลปกครองแม้ว่าจะมีการอบรมตุลาการให้มีความรู้ความชำนาญทางด้านสิ่งแวดล้อม แต่ก็มิได้ทำให้ตุลาการศาลปกครองซึ่งเป็นนักกฎหมายมีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง จึงยังไม่เพียงพอกับคดีบางเรื่องที่มีความหลากหลาย สลับซับซ้อนทั้งในแง่ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงที่มีประเด็นข้อพิพาทที่ต้องชี้ขาดเกี่ยวกับเรื่องทางด้านสิ่งแวดล้อม คดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีประเด็นและเนื้อหาแตกต่างจากคดีปกครองประเภทอื่นๆ ศาลจะต้องวินิจฉัยในประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องเทคนิคทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องที่

ตุลาการศาลปกครองซึ่งเป็นนักกฎหมายยากแก่การทำความเข้าใจในประเด็นในเรื่องเทคนิค จึงจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเข้ามา ร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีในตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบด้วย

พยานผู้เชี่ยวชาญถือเป็นบุคคลที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการที่จะพิสูจน์ถึงความรับผิดชอบของผู้ที่กระทำความผิดในคดีแพ่งที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญมิได้เป็นเพียงพยานหลักฐานที่สนับสนุนถ้อยคำของพยานบุคคลเท่านั้น แต่อาจเป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่งที่ยืนยันถึงการกระทำ ความผิดต่อบุคคลผู้กระทำความผิด รวมทั้งค่าเสียหายที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี แต่ในปัจจุบันพยานผู้เชี่ยวชาญยังไม่มีบทบาทในคดีเท่าที่ควร เนื่องจากพยานผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มักจะเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญซึ่งคู่ความอ้างเข้ามาเป็นพยานเพื่อสนับสนุนพยานหลักฐานของฝ่ายตน ทำให้พยานผู้เชี่ยวชาญกลายเป็นพยานของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มากกว่าการเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญที่จะให้รายละเอียดข้อเท็จจริงในคดีที่ถูกต้องและเที่ยงตรงต่อศาล จึงเกิดปัญหาในเรื่องความเป็นกลางของพยานผู้เชี่ยวชาญที่คู่ความนำเข้ามาในคดี ศาลจึงควรจะต้องตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลเพื่อเข้ามาให้ความเห็น แทนที่จะให้คู่ความแต่ละฝ่ายอ้างพยานผู้เชี่ยวชาญของตน เพราะพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลไม่มีส่วนได้เสียในคดี จึงทำให้เกิดความเป็นกลางในการให้ความเห็นต่อศาล และน่าเชื่อว่าผู้เชี่ยวชาญของศาลจะไม่ให้ความเห็นลำเอียงไปสนับสนุนข้ออ้างของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่จะให้ความเห็นถูกต้องตามหลักวิชาการประกอบกับประสบการณ์ของตนอย่างแท้จริง

ดังนั้น ศาลปกครองจึงควรจัดให้มีการขึ้นทะเบียนผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยการคัดเลือกจะแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลในคดีสิ่งแวดล้อม โดยคัดเลือกจากบุคคลผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ หากไม่มีพยานผู้เชี่ยวชาญมาขอขึ้นทะเบียนหรือไม่ให้ความยินยอม ก็ให้ประสานงานหรือขอความร่วมมือไปยังองค์กรควบคุมวิชาชีพ สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย หรือหน่วยงานใดๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ส่งรายชื่อบุคคลผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาที่จำเป็นต้องมีในการปฏิบัติงานของศาลมารวบรวมและขึ้นบัญชีไว้เพื่อในกรณีที่หากศาลต้องการความเห็นในเรื่องดังกล่าว ศาลก็สามารถเรียก

พยานผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวมาให้ความเห็นต่อศาลได้ โดยควรจะต้องตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลเข้าไปในคดีตามหลักเกณฑ์เดียวกับศาลยุติธรรม และควรกำหนดหลักเกณฑ์การสืบพยานคดีสิ่งแวดล้อมในประเด็นที่ยังเป็นปัญหาหรือขัดแย้งกัน โดยให้พยานผู้เชี่ยวชาญของทั้งฝ่ายผู้ฟ้องคดี ฝ่ายผู้ถูกฟ้องคดี และพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลเข้าสืบพยานในประเด็นดังกล่าวไปพร้อมๆ กัน และพยานทุกฝ่ายสามารถสอบถามประเด็นที่พยานแต่ละคนเบิกความได้ในกรณีที่มีข้อสงสัยเกิดขึ้น และการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญในกรณีดังกล่าว แม้ว่าจะมีพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลเข้าร่วมในการเบิกความด้วยก็ตาม แต่ถ้าศาลเห็นว่าพยานผู้เชี่ยวชาญคนใดให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และวิเคราะห์ได้ตรงประเด็น หรือมีเทคนิคที่เป็นเหตุเป็นผลมากกว่า ศาลก็สามารถรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญคนนั้นได้ โดยไม่จำกัดว่าจะต้องรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลเสมอไป แต่ที่ต้องมีพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลเข้าร่วมในการสืบพยานประเด็นที่ยังขัดแย้งกันอยู่นั้นเพราะพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลซึ่งเป็นบุคคลที่ศาลแต่งตั้งขึ้นมา จะไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมมีความเป็นกลาง

รายการอ้างอิง

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. *การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2538.
- ชนาธิป เหมือนพะวงศ์. *พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีแพ่งที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.
- น้ำแท้ มีบุญสร้าง. *การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุทรไพศาล, 2554.
- สวัสดิ์ โนนสูง. *ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2543.
- สำนักงานศาลปกครอง. *หลักกฎหมายและวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมของต่างประเทศ*. กรุงเทพมหานคร: พี.เพรส., 2553.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. *กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2554.